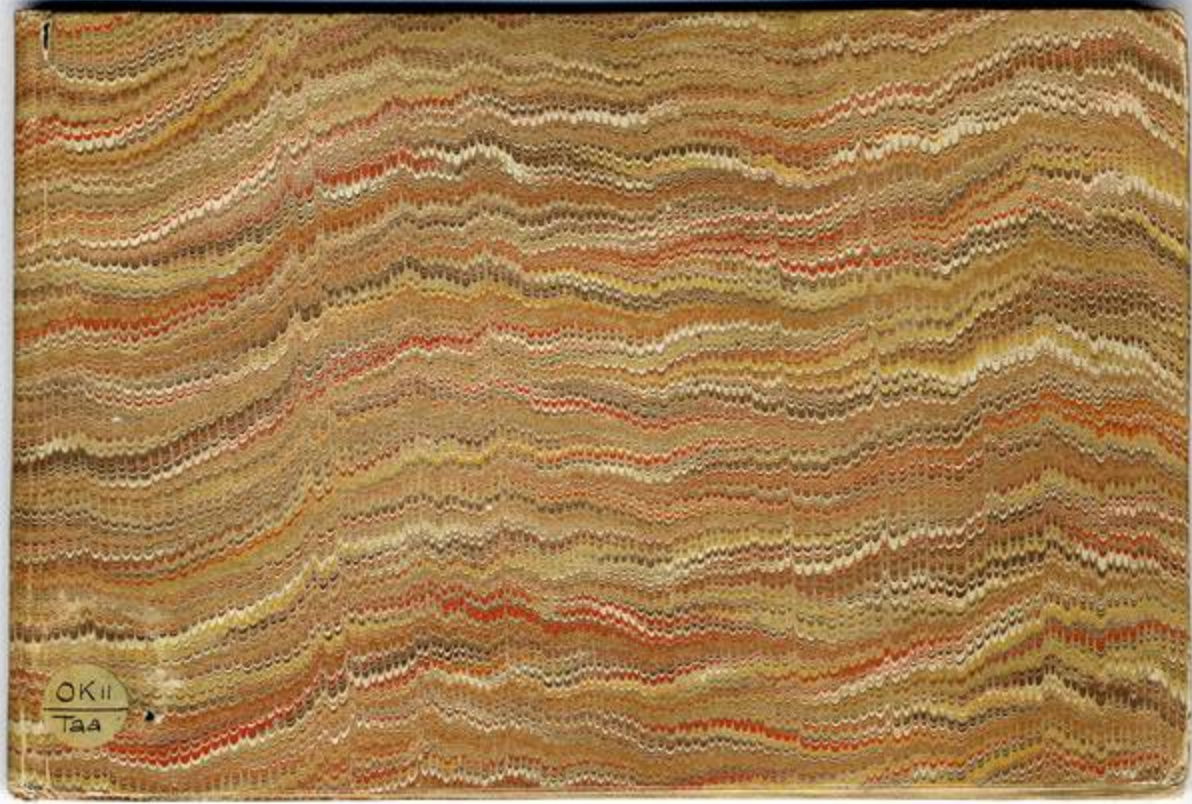
OKU
Taa

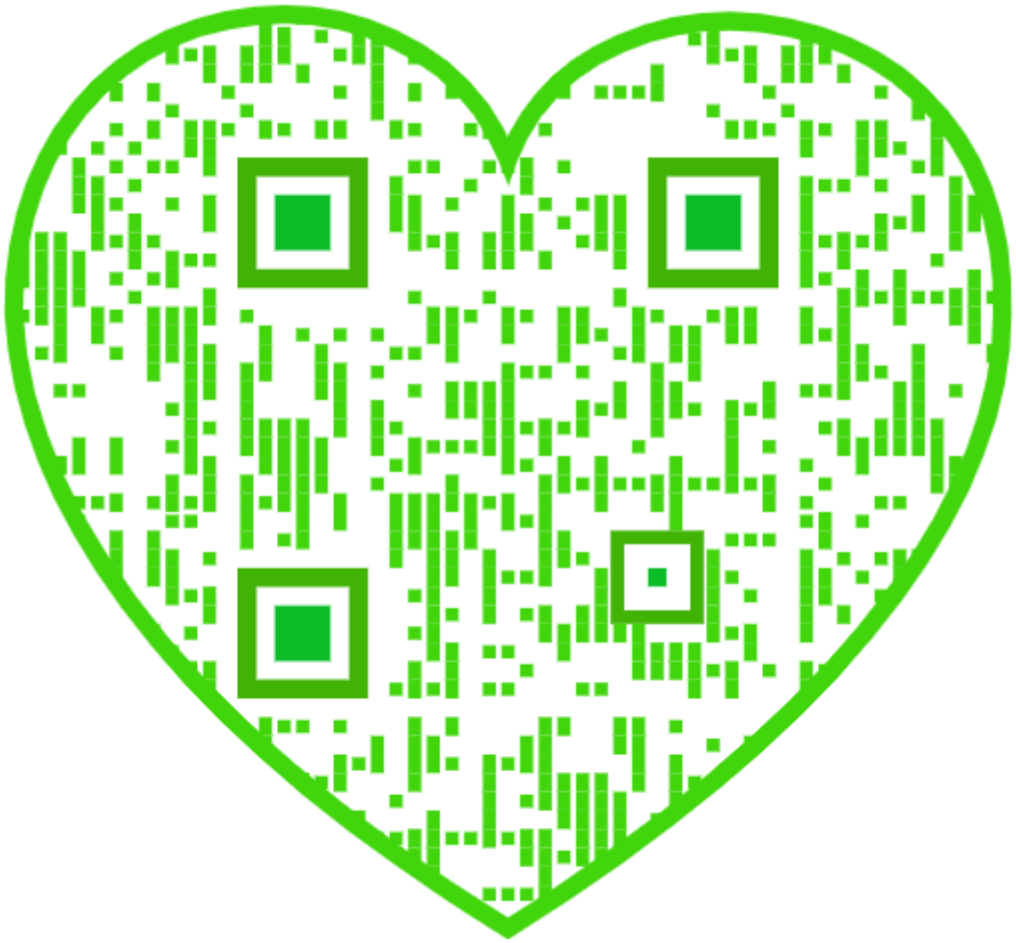

146
A

OK 11
Taa

DE TAALSPIEGEL.

een

PRENTGESCHENK

voor

LEERZAME KINDEREN.

Met 67 Plaatjes.

J916

GOUDA,

G. B. VAN GOOR.

Wat is Taal?

Kloas.

Taal is, hoorde ik onder zeggen,
Zyn gedachten klaer te leggen
Met woorden, die men spreekt of schryft,
En die taal hangt waer haer dunkt
Maar 't vergat, zoo waar, hoe veten:
Taal waar myn gedingen bleyft!

Klaas.

Wel zoo hoe, is U dat vergeten
't Dacht zeker, dat gy my zoudt weten
Wat ja U gisteren hoft verteld.
Men hoft hun taal — of onderdeelen;
Ik wil ze U hieren onder 't speelen.
Gy zult ze zyn deze hier gestelt.

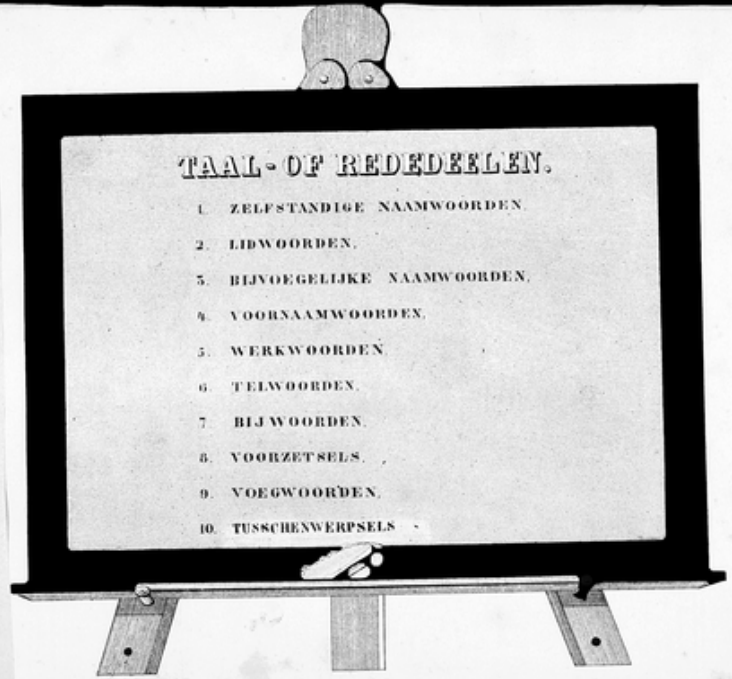

Klaas

Een dichter heeft de taal, niet waar?
Dat is U duidelijk en klaar.
Maar zeg my nu eens, beste Kris,
Wat een zelfstandig naamwoord is!

Kris

Ja Klaasje lief, dat weet ik niet,
Zeg gy het eens, broeder Piet.

Piet

Wel zus, ik weet er ook niet van,
Daar ik nog naamwijks lezen kan.

Klaas

't Zijn namen van Persoonen, Zaken
Die het zelfstandig naamwoord maken
Cornelis, Sientje, Pietje, Baam,
Ook Haarlem, Utrecht, Amsterdam;
Zijn eigen zelfstandige woorden
Gemeene, zoo wij ontrent hooren,
Zijn dingtal, boek, tafel, spiegel, kar,
En duizend zulke woorden meer!

Figuurlijke voorstelling

van eenige zelfstandige naamwoorden.

Lisa speelt op de Piano.

Hendrik vangt Kapellen.

Amsterdam van den Amstel gezien.

De Luchtbol gaat op.

Een zeilend Schip.

Vlijt wordt beloond.

Klaas.

Lidwoorden, hier dient op gelet!
Zegt Klaas, verveelde, die men zet
Om daardoor 't naamwoord te bepalen,
Toe, als ik Klaas U de verhalen
Den hoeft men ei, en meer ook geen,
Om dit met de en het te zien.
Klaas Pietje, 't woord zij U gegund.
Toon, dat gij ze verbuigen kunt

Piet, op deftigen toon.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
Enkelvoud.	Enkelvoud.	Enkelvoud.
1ste de	1ste de	1ste het
2de des of van den	2de der of van de	2de des of van het
3de den of aan den	3de der of aan de	3de het of aan het
4de den	4de de	4de het
Meervoud.	Meervoud.	Meervoud.
1ste de	1ste de	1ste de
2de der of van de	2de als in het	2de der of van de
3de den of aan de	3de enkelvoud.	3de den of aan de
4de de	4de	4de de
Manneljjk.	Vrouweljjk.	Onzijdig.
1ste een	1ste eene	1ste een
2de eens of van een	2de eener of van eene	2de eens of van een
3de een of aan een	3de eene of aan eene	3de een of aan een
4de een	4de eene	4de een

Figuurlijke Voorstelling
van de verbuiging der Lidwoorden.

Wat gij hier onderschraft zult staan,
Duidt, Kinderen! 't lid het Lidwoord aan.

De boerin krijgt een ei, van den man en
geeft het haar dochtertje.

De smid neemt den hoef van het
paard, en beslaat het aan den poot.

Een man geeft aan eene vrouw
eenen vogel in eene kooi.

Een visscher haalt den hoek uit den bek
eens kabeljaauws, dien hij gevangen heeft.

Wat een zelfstandig naamwoord is,
„'n Klaas" dat weet gy, lieve Kees,
Maar hoe of wat een naam nog bij
Wat een bijvoeglijk naamwoord zij,
Gy zult dat zien, pas op en merk,
Wat is bij: groen, of vierkant?
De appel, Klaas! „is rond," riep Kees,
O! mijne oogen hebben 't wis.
Nu, wel dat is 't bijvoeglijk woord,
Spreek Klaas, dat bij dien' appel hoort,
Want Kees! wilt gy goed verstaan,
Het duidt zijn eigenschap hier aan.

Bijvoeglijke naamwoorden duiden de hoedanigheid, eigenschap en stof der zelfstandige naamwoorden uit, waarbij zij behooren.

VAN HOEDANIGHEID.

De dappere ruiter.

VAN EIGENSCHAP.

De bloeddorstige tijger.

STOFFELIJK.

Eene glazen fleschen.

De dikke boer.

De waakzame hond.

De ijzeren ketel

Voornaamwoorden.

Persoonlyk zyn: ik, gy en hy,
Zy en het meervoud, wy, gy, zy;
Ook wy my, u, hem, ons en haar
Hen, hun en zich, met zeven paar.
't Blyd, dat gy ons zo in één paard vindt
Ja, ik ben met van U, lief kind.
Bezittelyk zyn: Uw, zyn en myn,
Haar, ons en hun: een half dozyn
En vragend zyn: wie, welk en wat.
Wy verstaat: welke vrouw is dat?
Aanwyzend zyn: dit, dat en die,
Met deze en gene by de drie.
Betrekkelyk kunnen die, welk, staan,
Als zy hoog op 't vervolg staan.
Wy verstaat: 't knaapje, 't welk ik bin
En onbepaald is 't overige min,
Wanty my komen nimmand, niks,
En niemans ook niemand, niets.

Figuurlijke Voorstelling
der Voornaamwoorden.

PERSOONLIJK.

Ik, ge en hij, wij gaan uit visschen.

BEZITTELIJK.

Dat is mijne koe, wilt gij ze koopen?

VRAGEND.

Wie verkoos die beurs, Mijnheer?

AANWIJZEND.

Dit huis is fraaijer dan het onze, maats.

BETREKKELIJK.

Hier is het geld, dat ik u schuldig ben.

ONBEPAALD.

Er vraagt mij iemand en ene aalmoes, maar ik heb niets.

Illuas

Het werkweerd kind, en dit gunt rust,
Tot gij bestendig toegepast
Op nuttige arbeid, dien men deelt,
Op zo'n als, dat men tijden weert,
Zij duiden ons den beestand aan,
Waarin pijnen of zuchten staan.
Zijt werken zijn ei en 't geluk,
Dan ik U duidelijk onderdruk
Bedrijvend, lijdend, dat zijn hun
Onzijdig, zoop dat ook mij
Ook wederkeerig heeft er bij
En onpersoonlijk staat de rij,
De laatst, die hun nooms gaat.
Waar 't werkwoord in zijn worden staat.
Verklaart U duidelijk, door Kees!
Hoe 't met dit woord gelegen is.

Figuurlijke Voorstelling der Werkwoorden

7

BEDRIJVEND.

Kornelis schrijft een brief aan zijnen vriend.

BEDRIJVEND.

Hendrik spreidt met de pakel en breekt een glas.

LIJDEND.

Lina wordt onderwezen in de handwerken.

ONZIJDIG.

Dat kind slaapt en Azor rust aan zijne voetjes.

WEDERKEERIG.

Egberta wascht zich.

ONPERSOONLIJK.

Het sneeuwt en het waait.

Kryske.

Telwoorden, zeg, wat zyn dat, Klaas?
Gy zyt bek en de baas.

Klaas.

Waar blinden zyn es overy kruing,
'k zorge hief, gy sleeft uit koning.
Helpen ik wat is wonder klein,
En waarlyk niet om trotsch te zyn.
Doch als ik het dan zeggen zal,
Het klaverd neemt U het getal,
Of dandt eus de hoeveelheid aan
Der zaak, waarvan wy spreken gaan.
Wat wilt gy, Kryske, over dit present?
Ik vind U duidelyk een snot.

Kryske.

Het Klaas! wat aardig, ha, ha, ha!
Zy kost vijf centen ons Mamma.

Klaas.

Het blykt na, Kryske, gy zyt het niet,
Het veel is uit de gryze gesneden,
Opdat gy 't klaverd zoudt verstaan,
Te een en vijf wegt U dit man,
En tot een tot duizend weert,
Als steeds het klaverd, dat gy weert.

Figuurlyke Voorstelling
der Telwoorden

BEPAALDE TELWOORDEN.

Zes kippen en een haan, dat zijn
te zamen zeven.

Vier knapen loopen met hun vieren,
maar Jan is de eerste en wint het.

ALGEMEENE TELWOORDEN.

Vele menschen kunnen meer
dan weinige menschen.

Eenige knapen klimmen in den boom
sommige of andere rapen de appelen op.

Klaas.

Bywoorden zyn er by de stad
Die ik uit myn hoofd niet alle weet.
En weet ik die ook allemaal.
Wordt dan nu niet te lang verhaal.
Ik zeg er u dus niet meer van,
Dan ik en 't heel verhollen kan.
Men stelt hen in hun soorten af.
Waarom men deze namen gaf.
Zy zyn van **plaats** of **tyde** of **tyd**,
Hoeveelheid of **hoedanigheid**,
Van **vergelyking** of van **orde**,
En van **bevestigt** of **ontkent**;
Wordt ook het bywoord aangewend,
Opdat hy goed begrepen wordt.
Ook by de **vraagt** of **twyfel** stelt.
Dit leert ook dikwyls bywoord geld.

Figuurlyke Voorstelling der Bywoorden.

VAN TIJD.

De boer staat vroeg op en gaat niet laat naar bed.

VAN PLAATS.

De schuit ligt daar, beve Maas.

VAN HOEVEELHEID.

Veel appelen en weinig peren, maar genoeg voor ons.

VAN HOEDANIGHEID.

Deze kaneel ruikt goed, maar die ruikt slecht.

VAN VERGELIJKING.

De regter vermoe weegt meer dan de bakker.

VAN ORDE.

Deze knapen gaan samen uit, maar hoeven een voor een weer het huiswerkje.

VAN BEVESTIGING.

Kent gy uwe les zeeds, ja, zonder twyfel ken ik die.

VAN ONTKENNING.

Wilt gy nu een gulden leenen? neen ik heb dien met en leen noodig.

VAN ONDERVRAGING.

Waarom gaat gy niet uit en wanneer wilt gy?

VAN TWIJFEL.

Misschien of waarschijnlyk kan het uw dragen, maar wellicht ook niet.

Klaas.

Voorzetsels, zeg, wat zyn dat Piet?

Piet.

Wat Klaasje broer, ik weet het niet.

Klaas.

Voorzetsels, dat is alleen woord,
Zyn schrijfbaar of ook onschrijfbaar,
De onschrijfbr, weet daar zeker van,
Zyn be, ge, her, ont, ver en wan
De schrijfbr zyn op, bij, aan, voor,
Uit in, uit, over, voor en door
En achter, onder, met en met;
Leer nu spoedig deze dezen kort;
En kent ge broêrtje, nog niet goed
't Voorzetsel, maar het weten moet,
Zo dan hiernaast maar op de stoel,
Ik wed dan, dat ge 't aanstonds voelt,
Als dat ge by het lezen let,
Waar dezen steeds zyn gezet.

Figuurlijke Voorstelling
der Voorzetsels.

ONSCHEIDBARE

Deze moeder gevoelt zich gelukkig
en bemint hare kinderen.

ONSCHEIDBARE

Ik wanhoop den doctor niet, en
vertrouw, dat ik zal herstellen.

SCHEIDBARE

Over de brug, naar de markt.

SCHEIDBARE

Uit de koe, in den emmer.

SCHEIDBARE

Onder de tafel, achter het kleed.

SCHEIDBARE

Op de bank, bij het huis, met zijn
pijp, voor het open raam.

Thomas.

Neem ons an Voegwoord, broêr Pit!

Pit.

Een Voegwoord? 't is wat het, neem en niet?

Thomas.

O broêrtje tuf, dat hebt gij mis
't Gebeurt dat neem een bijwoord is.

Thomas.

Een goed onthouden beste maat!
't Is Voegwoord (dit dient het toeschaat)
Verbindt en maakt het een geheel
De voorstellen of ook het deel.
Als ik dan nu ons het U zie,
En hier een appel en een ei,
Zeg mij dan eens, maar raad niet mis
Waar eigens hier dan 't voegwoord is.

Pit.

Laat zien, laat zien! ja zee ben 't gaan,
Dat een wijst de verbinding aan.

Figuurlijke Voorstelling der Voegwoorden.

VERBINDENDE.

Een prezak erg een maal, ook nog haer prunen

OOGMERK AANDUIDENDE.

Ik spit, ten einde den grond hen te zuiveren, opdat ik dien kan bezaaijen.

REDENGEVENDE.

Ik zal mijne paraplevie op zondag ik anderen niet een worden, want het regent.

TIJDBEPALENDE.

Ik schil aardappelen terwijl Mevrouw uit is, opdat ik gereed zij, wanneer zij Vlees koud.

VERKLAREND.

Ik zal mijne ouderdomszorgen bergsten, wanneer ik dezen zeemd.

VOORWAARDELIJK.

Morgen gaan wij op de jagt, indien al tusschen het weêr goed is.

TEGENSTELLING AANWIJZENDE.

Dit is eene snoepje koe, maar er zijn er echter nog snoepjer.

UITSLUITENDE.

Het eten smaakt mij altijd, uitgezonderd of behalve als ik geen honger heb.

BESLUITENDE.

Ik ga bewegen, bij gevolg of derhalve neem ik mijne hengel mede.

REDEVOORZETTENDE.

Voorlaan wil ik met meer snoepen, ten laatste aan het stikkenen.

Muus.

Tusschenwerpsels duiden aan
Wat in de ziel met een mag gaan.
Van blydschap roept men Ha! Hoezee!
Van droefheid klaagt men Ach! en Wee!
Wie kwaad doet, wyst men met te regt,
Met foei! of ba! want dat is slecht,
En na verwondering staat roept Zoo!
Of ook wel Wat! myn hemel! O!
Wie in gevaar maar hulp inroept
En wenscht, dat men hem redding biedt,
Roept och! of Help! 't zy vrouw of man,
Men schrikt en gilt zoo hard men kan.
Van buiten sluit die eindlyk ons
Dy krak en plomp! by Paf en Bons!
En kwaamt is myn laatste uit,
Wyzen de puntjes tot bestuit

Figuurlyke Voorstelling
der Tusschenwerpsels.

VAN BLIJDSCHAP

Hoezee! Oranje boven! Leve de koning

VAN DROEFHEID

Helaas! Ach! ik heb my bezeerd

VAN VERWACHTING

Loopt ze nu den plas. Tentje! Foei! schaam U!

VAN VERWONDERING.

Wat! zyt ge het Poet!
O! dat had ik niet gedacht.

EEN MENSCH TE KENNEN GEVENDE

Och! menschen, help my.
Help! Help! ik verdrink

VAN BUITEN AANKOMENDE

Bons! krak! krak!
Hemel! my vergaan.